

Marknadskontroll av byggprodukter

Slutrapport brandvarnare

Marknadskontroll av byggprodukter

Slutrapport brandvarnare

Titel: Marknadskontroll av byggprodukter
Diarienummer: 2494/2013
E-post: publikationsservice@boverket.se
Telefon: 0455-35 30 00
Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona
Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats.
Den kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Förord

Boverket är ansvarig myndighet för marknadskontroll av byggprodukter som tillhandahålls på den svenska marknaden. Syftet med Boverkets marknadskontroll är att säkerställa att produkterna uppfyller gällande krav i lagstiftningen och inte utgör en risk för människors hälsa och säkerhet. Om Boverket upptäcker att någon produkt inte uppfyller kraven begär Boverket i första hand rättelse av den ekonomiska aktör som tillhandahåller produkten på marknaden.

Denna rapport avslutar Boverkets marknadskontrollprojekt om brandvarnare. Projektet har omfattat provning och dokumentationskontroll av brandvarnare på den svenska marknaden.

Karlskrona maj 2019

Peter Fransson
avdelningschef

Innehåll

Sammanfattning	5
Aktuella bestämmelser	6
Byggproduktförordningen	6
Boverket är marknadskontrollmyndighet	7
Aktuell harmoniserad standard	7
Kategori av brandvarnare som omfattas.....	7
Boverkets byggregler	8
Marknadskontrollens genomförande	9
Bakgrund och urval.....	9
Samarbete med andra länder	10
Särskilda frågor	12
Resultat	15
Provning.....	15
Dokumentationskontroll	18

Sammanfattning

Denna rapport avslutar Boverkets marknadskontrollprojekt avseende produktgruppen brandvarnare. Slutrapporten är sammanställd av jurist Tove Korske, Tillsynsenheten. I arbetet har även jurist Björn Svensson, brandingenjör Anders Johansson och jurist Ieva Kisieliute deltagit.

Marknadskontroll syftar till att säkerställa att de byggprodukter som sätts på den inre marknaden uppfyller de krav som ställs avseende bedömning (inklusive provning) och redovisning av prestanda. Boverket har även låtit prova brandvarnare. Den svenska, norska och danska marknadskontrollmyndigheten har köpt in totalt 23 produkttyper för en gemensamt organiserad provning hos upphandlat laboratorium. Provningsen syftar till att undersöka om de saluförda brandvarnarna uppnår den prestanda som tillverkaren har deklarerat.

Marknadskontrollen syftar även till att säkerställa att brandvarnare uppfyller byggproduktförordningens formella krav på prestandadeklarationen, CE-märkningen och annan dokumentation såsom bruksanvisning. Produkternas faktiska prestanda ska överensstämma med prestandan för de deklarerade egenskaperna. Inom ramen för detta projekt har Boverket begärt in dokumentation i cirka 70 ärenden. Dokumentationen har varit underlag i Boverkets fortsatta arbete i marknadskontrollen. För att marknadskontrollen ska vara resurseffektiv har Boverket valt att göra en djupare granskning i ett färre antal ärenden. Eftersom Boverket har drivit dokumentationskontroll i fler ärenden än vad som har provats har Boverket bedrivit enbart dokumentationskontroll i vissa ärenden.

Resultatet av kontrollerna visade att det rådde okunskap om att tillverkaransvaret tillfaller den ekonomiska aktör som säljer brandvarnaren under eget varumärke. Tillverkansvar medför bland annat ansvar för att låta ett anmält organ ta fram intyg om kontinuitet av byggproduktens prestanda (certifikat). Eftersom informationen om tillverkaren inte ska vara motstridig i prestandadeklarationen och intyget medförde okunskapen om tillverkaransvaret att dokumentationen ofta uppvisade formella brister.

Resultatet från provningarna ledde till att Boverket förbjöd tre produkttyper av brandvarnare.

Aktuella bestämmelser

Byggproduktförordningen

Villkor för att sälja brandvarnare

Brandvarnare är en byggprodukt och omfattas av den harmoniserade standarden SS-EN 14604:2005 Brand och räddning - Brandvarnare (Smoke Alarm Devices)¹ under EU:s byggproduktförordning (305/2011)².

Byggproduktförordningen tillämpas fullt ut sedan den 1 juli 2013. Byggproduktförordningen innehåller vilka krav på bedömning och redovisning av prestanda som gäller för att få sälja de byggprodukter som omfattas av en harmoniserad standard på den inre marknaden. Tillverkare av brandvarnare som omfattas av den harmoniserade standarden SS-EN 14604:2005 ska upprätta en prestandadeklaration och fästa en CE-märkning på produkterna för att få sälja dem. CE-märkningen anger att produktens egenskaper bedömts och beskrivits på ett enhetligt sätt samt att uppgifterna är trovärdiga. CE-märkning av byggprodukter är däremot inte något bevis på att produkten är ”godkänd” för användning inom EU. Det är alltså användarens ansvar att avgöra om produkten i det enskilda fallet är lämplig för användning.

Prestandadeklarationen och CE-märkningen ska tillsammans med bruksanvisningar följa med byggprodukten när den säljs. Det är tillverkaren av byggprodukten som ansvarar för att prestandadeklarationen upprättas och att CE-märkningen anbringas på produkten. Samtidigt har importörer som tar in produkter från tredje land och distributörer ett ansvar för att se till att korrekt dokumentation följer med byggprodukter när de säljs.

Något om begreppet produkttyp

Produkttyp kan förenklat beskrivas som en synonym till modell. Begreppet produkttyp är ett juridiskt begrepp. Byggproduktförordningen definierar produkttyp som en uppsättning representativa nivåer eller klasser för prestanda i förhållande till de väsentliga egenskaperna hos en byggprodukt, som tillverkats i en specifik tillverkningsprocess med

¹ Samexistensperioden löpte ut år 2008. Samexistensperioden är den period under vilken tillverkaren får men inte måste tillämpa den harmoniserade standarden.

² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 305/2011 av den 9 mars 2011 om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter och om upphävande av rådets direktiv 89/106/EEG. Även benämnd ”CPR”.

användning av en given kombination av råmaterial eller andra delar³. Definitionen är relevant eftersom tillverkaren ska låta bedöma och upprätta prestandadeklaration per produkttyp.

Det ska inte förväxlas med att brandvarnare kan beskrivas som produktkategori eller produktgrupp. Optiska brandvarnare kan därmed utgöra en produktkategori men gruppen är för bred för att i sig vara en produkttyp enligt byggproduktförordningen.

Boverket är marknadskontrollmyndighet

Boverket är utsedd till marknadskontrollmyndighet för byggprodukter som omfattas av EU:s byggproduktförordning i plan- och byggförordningen (2011:338). Boverket är även utsedd till tillsynsmyndighet för byggprodukter som inte omfattas av EU:s byggproduktförordning i plan- och byggförordningen. I produktsäkerhetsförordningen⁴ är Boverket utsedd till tillsynsmyndighet av byggprodukter utifrån produktsäkerhetslagen.

Aktuell harmoniserad standard

Brandvarnare som omfattas av den harmoniserade standarden SS-EN 14604:2005 ska kontrolleras enligt system 1 för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda.⁵ Tillverkaren ska därmed anlita ett anmält produktcertifieringsorgan som ska besluta om utfärdande av intyg. Produktcertifieringsorganet ska bland annat bedöma byggproduktens prestanda och fortlöpande övervaka tillverkningskontrollen i fabriken.

En brandvarnare ska därför ha ett intyg och åtföljas av en prestandadeklaration och vara CE-märkt för att få saluföras på EU:s inre marknad för byggprodukter.

Kategori av brandvarnare som omfattas

Marknadskontrollen avser brandvarnare som omfattas av den harmoniserade standarden SS-EN 14604:2005. Standarden omfattar ett vitt spektrum av tekniska lösningar på brandvarnare. Den omfattar brandvarnare som är optiska⁶ eller joniserande⁷, batteridrivna eller anslutna till elnät, enskilda eller hopkopplingsbara.

³ Artikel 2.9 byggproduktförordningen.

⁴ Produktsäkerhetsförordning (2004:469).

⁵ Systemet är beskrivet i bilaga V i byggproduktförordningen.

⁶ Optiska brandvarnare har fotocellsystem och brandvarnare reagerar på den störning i ljusstrålen som röken orsakar.

⁷ Joniserande brandvarnare har en radioaktiv del som mäter det elektriska motståndet i luften.

Marknadskontrollen omfattar enbart regelrätta brandvarnare. Därför kontrolleras inte produkter med närliggande funktioner som faller utanför standarden. Exempel på sådana produktkategorier är komponenterna i automatiska brandlarm, vilka omfattas av den harmoniserade standarden SS-EN 54-2 Brand och räddning - Branddetekterings- och brandlarmsystem - Del 2: Centralutrustning, och kolmonoxiddetektorer, vilka inte omfattas av en harmoniserad standard under byggproduktförordningen.

Boverkets byggregler

Boverkets byggregler⁸ (BBR) ställer krav på byggnader. BBRs krav på byggnaden beror på bland annat dess verksamhetsklass. Brandvarnare ska installeras i en byggnad när det är en förutsättning för brandskyddets utformning (BBR 5:2513)⁹. I princip innebär det att brandvarnare ska finnas i alla verksamheter avsedda för sovande personer om det inte finns ett mer omfattande automatiskt brandlarm, vilket exempelvis gäller för de flesta hotell och vårdanläggningar. Det innebär att i bostäder i verksamhetsklass 3, förskolor i verksamhetsklass 5A och vissa mindre hotell i verksamhetsklass 4 är brandvarnare en sådan förutsättning. Av det allmänna rådet till 5:25213 följer att för tillförlitligheten är det viktigt att detektera olika typer av förbränning, att strömförsörjningen säkerställs även vid strömbortfall, och att brandvarnare placeras på ett sätt som säkerställer tillräckligt snabb aktiveringstid och god täckningsgrad. Brandvarnarens utformning och tekniska tillförlitlighet kan verifieras med att den är CE-märkt utifrån SS-EN 14604:2005.

⁸ Boverkets byggregler (2011:6) – föreskrifter och allmänna råd med ändringar till och med BFS 2018:4.

⁹ Brandvarnarnas utformning och placering ska ge dem förmåga att detektera och varna vid brand.

Marknadskontrollens genomförande

Bakgrund och urval

Inledning

Boverket har genomfört marknadskontrollen i samarbete med främst den danska¹⁰ och norska¹¹ marknadskontrollmyndigheten.

Marknadskontrollen avsåg dels dokumentationskontroll, dels provning av i förväg utvalda produkter.

Efter att de tre länderna genomfört en gemensam offentlig upphandling anlätades Dansk Brand Institut (DBI) för att genomföra provningarna. Boverket köpte inför provningen in exemplar av tolv brandvarnartyper och skickade därefter dessa till danska DBI som i sin tur anlätade det franska laboratoriet Pôle européen de sécurité CNPP-Vernon, (CNPP), för provningen. Sverige, Danmark och Norge lät totalt prova 23 stycken brandvarnartyper.

Därefter genomförde vart och ett av länderna en egen dokumentationskontroll. Sverige valde att begära in dokumentation för ca 70 produkttyper. I det här kapitlet finns en beskrivning av marknadskontrollens genomförande.

Information, urval och besök

Kontrollen inleddes år 2013 med att Boverket skickade ut ett informationsbrev till företag som förmodades saluföra brandvarnare. Det är standardförfarande i Boverkets marknadskontrollprojekt. Syftet med informationsbrevet är att ge företagen en introduktion till marknadskontrollens förfarande, klargöra vilken dokumentation Boverket kan komma att efterfråga och ge företagen en möjlighet att se över sin dokumentation.¹² Boverket skickade ut informationsbrevet till ca 90 aktörer.

Nästa steg i marknadskontrollen var att genomföra företagsbesök. Företagsbesöken genomfördes år 2013 och år 2014. Besöken har som

¹⁰ När kontrollen inleddes var Energistyrelsen ansvarig myndighet för marknadskontroll av byggprodukter i Danmark. Ansvaret har sedan dess flyttats mellan olika myndigheter. För närvarande är Sikkerhedsstyrelsen ansvarig myndighet.

¹¹ Direktoratet for byggkvalitet.

¹² Informationsbrevet finns publicerat på webbplatsen för avslutad marknadskontrollprojekt för brandvarnare, som går att nå via följande webbplats: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/byggprodukter/marknadskontroll/avslutad-marknadskontroll/>

syfte att ge Boverket en möjlighet att nå ut med information, få kännedom hur branschen resonerar, hur kunskapsnivån om byggproduktförordningen ser ut och även att samla in dokumentation.

Boverket valde ut de företag som skulle få besök med hänsyn till att få besöka olika typer av ekonomiska aktörer (distributör, importör och tillverkare). Ambitionen att få en något så när jämn geografisk spridning nåddes inte, bland annat därför att reseavstånden begränsar. En del i urvalet hämtades ur en mindre marknadskontroll som gjordes år 2010-2012 (dnr. 1102-3964/2010) som tjänar som förstudie till den här marknadskontrollen.

Totalt gjorde Boverket 30 företagsbesök på åtta dagar. Besöken ägde rum i Östersund, Stockholm, Västerås, Göteborgsområdet och därifrån längs kusten ner till Skåne.

Samarbete med andra länder

Danmark och Norge

Marknadskontrollen av brandvarnare är ett projekt inom EU-samarbetsorganet AdCo:s CPR-grupp och har skett i samarbete med Boverkets systemmyndigheter i Norge och Danmark.

Svensk, norsk och dansk marknadskontroll samarbetade för att göra en gemensam kartläggning av marknaden, urval och offentlig upphandling av ackrediterat provningslaboratorium. Provningsen av utvalda produkttegenskaper utfördes år 2014.

Efter att samtliga tre marknadskontrollmyndigheter tagit del av provresultaten delade myndigheterna upp ärendena mellan sig för att undvika dubbelarbete.

De tre marknadskontrollmyndigheterna har haft viss fortsatt kontakt men bedömningen och handläggningen av dokumentationskontrollen gjordes självständigt, om än efter samråd med varandra. Det är värt att poängtera att även om regleringen är gemensam för hela EU har ingen marknadskontrollmyndighet befogenhet att avgöra hur ett annat lands marknadskontrollmyndighet ska bedöma ett ärende.

Den danska marknadskontrollmyndigheten har publicerat information om sin marknadskontroll på följande webbplats:

<https://byggevaereinfo.dk/file/637181/2016-06-27-TBST-Rapport-om-roegalarindsatsen-2013-2014.pdf>.

Den norska marknadskontrollmyndigheten har publicerat information om sin marknadskontroll på följande webbplats:

<https://dibk.no/byggevarer/tilsyn-med-byggevarer/tilsyn-med-roykvarslere/>.

Övriga länder

Samarbetsforumet för nationella marknadskontrollmyndigheter för CPR, AdCo-CPR, tog år 2013 initiativ till att flera medlemsstater skulle samarbeta om marknadskontrollen av brandvarnare. Frankrike, Slovenien, Tyskland, Finland, Nederländerna och Belgien utförde kontroller. Boverket samarbetade med Norge och Danmark, men fick därutöver information om de övriga ländernas kontrollinsatser genom AdCo-CPR.

I vissa fall har Boverket lämnat över ärenden till marknadskontrollmyndigheter i andra länder. Det är ett återkommande förfarande i Boverkets marknadskontrollprojekt. Skälet kan vara att den svenska distributören har upphört att saluföra vissa produkttyper och Boverket har valt att informera marknadskontrollmyndigheten i det land tillverkaren har sitt säte eller att den utländska marknadskontrollmyndigheten av andra skäl har bättre förutsättningar att agera mot den ekonomiska aktören.

Särskilda frågor

Tillverkaransvaret tillfaller varumärkesinnehavaren

Tillverkare är varje fysisk eller juridisk person som tillverkar, eller låter projektera eller tillverka, en byggprodukt och saluför denna produkt under eget namn eller varumärke¹³. Därutöver tillfaller tillverkaransvaret det företag som annars hade varit distributör eller importör och som släpper ut en produkt på marknaden i eget namn eller under eget varumärke eller ändrar en byggprodukt som redan släppts ut på marknaden på ett sådant sätt att överensstämmelsen med prestandadeklarationen kan påverkas¹⁴.

Företaget som har tillverkaransvaret ska upprätta prestandadeklaration, anbringa CE-märkningen på produkten och skapa en bruksanvisning som följer med produkten. Det framgår redan av byggproduktförordningens artiklar 2.19, 15 och 11.1. Det ansvaret är även tydliggjort i EU-kommissionens FAQ, fråga 24¹⁵.

I början av projektet rådde oklarhet i branschen över hur tillverkaransvaret påverkade ansvaret för att skaffa intyg i eget namn. Boverkets hållning har från början varit att den juridiska tillverkaren ska ha ett intyg (certifikat) i eget namn. Företag som var medlemmar i branschorganisationen BrandvarnareGruppen (BG) meddelade Boverket år 2015 att de upplevde att medlemsstaternas marknadskontrollmyndigheter ställer olika krav på ”de lokala importörerna och distributörerna”. År 2016 utfärdade Group of notified bodies en vägledning (GNB-CPR Position Paper)¹⁶ som tydliggjorde att intyget ska vara ställt i den juridiska tillverkarens namn.

Intyget ställs ut för en specifik tillverkare. Därför kan inte flera juridiska tillverkare använda samma intyg även om de säljer produkter som i sin tekniska utformning och prestanda är identiska. I intyget ingår att det anmälda organet kontrollerar tillverkarens tillverkningskontroll (factory production control, FPC). Byggproduktförordningen innehåller ingen lättnad av kravet på tillverkarens tillverkningskontroll eller kontrollen av tillverkarens tillverkningskontroll. Det ska inte förväxlas med att det är

¹³ Artikel 2.19 byggproduktförordningen.

¹⁴ Artikel 15 byggproduktförordningen.

¹⁵ https://ec.europa.eu/growth/sectors/construction/product-regulation/faq_en , hämtad den 8 maj 2019.

¹⁶ NB/CPR/14-612r7.

tillåtet att använda en annan tillverkares tekniska underlag, förutsatt att den ger sitt samtycke.

Byggproduktförordningen ställer därmed samma krav på både tillverkare enligt byggproduktförordningens artiklar 2.19 och 15 att skaffa ett intyg i eget namn. Av pedagogiska skäl är det dock värt att lyfta att normen för tillverkarna i projektet är att de är tillverkare enligt byggproduktförordningens grunddefinition i artikel 2.19.

Under projektets gång har Boverket fått in intyg utfärdade till företag som bär tillverkaransvar. Boverket tolkar det som att det inte längre återstår några oklarheter i frågan.

Tillverkaren behöver inte deklarerar prestandan i CE-märkningen

Den harmoniserade standarden för brandvarnare är ovanlig i det att prestandan för samtliga väsentliga egenskaper ska bedömmas som antingen pass (klaras) eller fail (klaras inte). Det innebär således att standarden ställer krav på en viss prestandanivå för att produkten ska kunna fungera som en brandvarnare. Endast produkter som uppnår standardens krav avseende alla relevanta väsentliga egenskaper får CE-märkas och endast CE-märkta brandvarnare får säljas på den inre marknaden. Med andra ord ska produkten klara alla relevanta väsentliga egenskaper för att överhuvudtaget få säljas som en brandvarnare.

CE-märkning av en brandvarnare är därför ett intygande att produkten uppnår nivån för ”klaras” avseende samtliga relevanta väsentliga egenskaper. Eftersom CE-märkningen i sig är ett tecken på att brandvarnaren klarar tröskelvärdet för samtliga relevanta väsentliga egenskaper accepterar Boverket att tillverkaren varken anger prestandan för de väsentliga egenskaperna eller listar de väsentliga egenskaperna i CE-märkningen för brandvarnare.

En väsentlig egenskap är irrelevant om den helt enkelt inte är tillämplig för produkttypen. Det betyder att brandvarnarnas förmåga att kopplas ihop med andra brandvarare är irrelevant för produkttyper som inte är avsedda att seriekopplas. Tillverkaren behöver därmed inte deklarerar dess prestanda och egenskapens namn behöver heller inte listas.

Brexit

Storbritanniens utträde ur EU kan komma att påverka de ekonomiska aktörer som ingår i projektet. Eftersom brandvarnare omfattas av system 1 för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda har det anmällda organet i uppgift att utöver den inledande typprovnings genomföra

fortlöpande kontroller av tillverkningskontrollen. De företag som använder ett brittiskt anmält organ behöver vid utträdet se över om de måste byta anmält organ för att säkerställa att den fortlöpande kontrollen utförs av ett anmält organ inom EU:s inre marknad. I skrivande stund är 25 laboratorier anmälda organ för standarden SS-EN 14604:2005, varav fem är anmälda i Storbritannien.

Boverket har skickat ut e-post till samma e-postadresser som mottog informationsbrevet om Boverkets marknadskontroll. E-postmeddelandet innehåller en länk till den webbplats där Boverket informerar om hur den så kallade Brexit kan påverka företag som tillhandahåller byggprodukter. Informationen är publicerad på följande webbplats:

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/byggprodukter/att-salja-byggprodukter/ce-markning/nyheter-om-standarder-med-mera/brexit-far-konsekvenser-for-byggproduktområdet/>

Vid projektets avslut har Storbritannien ännu inte fullföljt sitt utträde och Boverket har därför inte behövt ta ställning till hur enskilda fall blir påverkade.

Resultat

Provning

Om provningen

Standarden för brandvarnare är ovanlig i det att den är utformad så att produkten förutsätts klara alla väsentliga egenskaper som är relevanta för produkten. Annars kan produkten inte fungera som en brandvarnare.

Boverket har låtit genomföra provning av brandvarnare.

Resultatet från provningen publicerades på Boverkets webbplats:

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/byggprodukter/att-salja-byggprodukter/ce-markning/nyheter-om-standarder-med-mera/tre-brandvarnare-forbjuds-i-sverige/>

Boverket lät prova följande egenskaper

- riktningsberoende (directional dependence)
- indikeringskänslighet (initial sensitivity)
- känslighet för rökdetektering (fire sensitivity)
- ljudsignal och korrekt frekvens (sound output)
- kopplingsbarhet (interconnectable).

Egenskapen kopplingsbarhet provades enbart om brandvarnaren var avsedd att kopplas ihop med andra brandvarnare.

Samtliga egenskaper är relevanta för att byggprodukten ska bidra till att byggnaden uppfyller kraven i BBR. Totalt provades 23 produkttyper av brandvarnare. För vissa av testerna krävdes att flera exemplar av produkttypen genomgick tester. Det exakta antalet provade exemplar som egenskapen provades för varierade därmed.

Resultat per väsentlig egenskap

Indikeringskänslighet (Initial sensitivity)

Syftet med att prova indikeringskänslighet är för att fastställa känsligheten hos varje brandvarnare innan vidare provning. Den provningen används som grund för övriga provomgångar.

Samtliga tjugo brandvarnare från varje produkttyp provades för att kontrollera att de reagerar tillräckligt snabbt vid en viss rökthäthet. Ingen brandvarnare får dessutom larma vid allt för lite rök.

De fyra exemplar som reagerade vid högst rökthet plockas sedan enligt standarden ut för att provas mot fyra olika testbränder.

Resultat: 6 av 23 produkttyper uppfyllde inte standardens testkrav.

Känslighet för rökdetektering (Fire sensitivity)), testbränder

Olika typer av material och olika typer av bränder ger upphov till olika typer av rök. Syftet med att prova känslighet för rökdetektering är för att kontrollera att brandvarnarna reagerar på olika typer av rök.

Fyra exemplar av brandvarnare från varje produkttyp testas för fyra olika slags av bränder. Trä, bomull, polyuretan (en typ av cellplast) och heptan (huvudbeståndsdelen i bensin).

För de olika testbränderna måste brandvarnaren reagera vid en viss rökthet.

Resultat: 6 av 23 produkttyper uppfyllde inte standardens testkrav.

Rikttningsberoende (Directional dependence)

Syftet med att prova rikttningsberoende är för att kontrollera att brandvarnaren inte är beroende av hur luftflödet runt brandvarnaren ser ut för att reagera korrekt.

Ett slumpvist utvalt exemplar av varje produkttyp testas i åtta olika riktningar för att se att provexemplaret reagerar tillräckligt snabbt på rök från olika riktningar.

Resultat: 5 av 23 produkttyper uppfyllde inte standardens testkrav.

Ljudsignal och korrekt frekvens (Sound output)

Syftet med att prova ljudnivå och frekvensen är att kontrollera att brandvarnarna har förmåga att avge tillräckligt med ljud för att på ett tillfredställande sätt varna i händelse av brand. Två exemplar av varje produkttyp testas så de låter tillräckligt högt (85 dB) och att ljudnivån inte sjunker efter en viss tid. Frekvensen på ljudet får inte heller vara allt för högt (3.5 kHz).

Resultat: 2 av 23 produkttyper uppfyllde inte standardens testkrav.

Hopkopplingsbar (Interconnectable)

Samtliga sammankopplade brandvarnare ska larma när en av brandvarnarna reagerar. Tillverkaren ska ange maximala antalet brandvarnare som kan seriekopplas.

Egenskapen är bara relevant för brandvarnare som ska seriekopplas.

Resultat: 7 av 23 produkttyper var kopplingsbara. Av dessa uppfyllde en produkttyp inte standardens testkrav.

Vidtagna åtgärder

Tre produkttyper drogs tillbaka

Provningsresultatet inkom till Boverket augusti 2014. Testresultatet har analyserats och bedömts av Boverkets brandexperter och stämts av med marknadskontrollmyndigheterna i Danmark och Norge. Analysen och bedömningen pekade på allvarliga brister och ledde till att Boverket beslutade att förelägga tre tillverkare att omedelbart dra tillbaka produkten från marknaden samt att återkalla redan sålda produkter.

När provningsresultatet kom in till Boverket hade en ekonomisk aktörs produkttyp redan belagts med försäljningsförbud¹⁷ på grund av formaliabrister. Efter att ha tagit del av provresultatet beslutade Boverket även att företaget skulle återkalla brandvarnartypen från slutkunden.¹⁸

Av de tre ekonomiska aktörerna valde en att överklaga Boverkets beslut. Mark- och miljödomstolen avslag överklagandet och domen har vunnit laga kraft.¹⁹

De ekonomiska aktörerna avseende sex produkttyper behövde inkomma med ytterligare underlag

För ytterliga sex produkttyper visade resultatet på brister men dessa har bedömts som mindre. Boverket har förelagt tillverkaren att rätta till felet.

Antal produkter som finns kvar på marknaden

Av de totalt 23 testade produkttyperna fanns 19 i Sverige vid tidpunkten för provning. Av de 19 produkttyperna förbjöds tre.

¹⁷ Boverkets dnr. 525/2014, beslut den 12 februari 2014.

¹⁸ Boverkets dnr. 2883/2014, beslut den 25 augusti 2014.

¹⁹ Boverkets dnr. 3294/2014. Mark- och miljödomstolens dom i mål nr P 3685-14 meddelad i Växjö den 15 januari 2015.

Det saknas uppgifter om hur många produkttyper brandvarnare som totalt finns på den svenska marknaden, men Boverket uppskattar att marknadskontrollprojektet har lett till att en stor del av marknaden fått information om byggproduktförordningens krav.

Under projektets gång har flera företag valt att av byta ut hela eller delar av sitt sortiment.

En allmän trend inom branschen är sluta sälja joniserande brandvarnare. Orsaken verkar vara ändrade krav på produkter med radioaktivt material, snarare än resultatet från Boverkets marknadskontroll.

Information till anmälda organ

De anmälda organen för produkttyperna med bristfälligt resultat har blivit informerade om resultatet.

Dokumentationskontroll

Vanligt med brister

Underlaget till den första bedömningen i det här marknadskontrollprojektet inhämtades åren 2013 och 2014. Bedömningen från dokumentationskontrollen skickades till företagen våren 2015. Den visade att det var mycket vanligt med brister i dokumentationen. Det är inte helt oväntat eftersom byggproduktförordningen började gälla relativt kort dessförinnan.

Intyg (certifikat)

I projektet har frågor om vilken aktör som bär tillverkaransvaret aktualiserats. Det insamlade tekniska underlaget och dokumentationen visade att en vanlig brist var att företagen missförstått vilket företag som har tillverkaransvaret. Den felaktiga slutsatsen fick följdverkningar i form av att informationen om tillverkaren i intyget inte överensstämde med informationen i prestandadeklarationen och CE-märkningen.

Det insamlade underlaget visar att branschpraxis var att anlita en fabrik från tredje land för produktionen. Brandvarnarna säljs därefter under ett europeiskt varumärke utan att fabriken själv har satt produkttypen på EU:s inre marknad för byggprodukter. Det medför att normen är att det europeiska beställande företaget som säljer produkten under eget namn eller varumärke är tillverkare enligt byggproduktförordningens grunddefinition i artikel 2.19. Fabriken i tredje land agerar därmed som legotillverkare. Byggproduktförordningen lägger allt ansvar på den

européiska tillverkaren. En central uppgift har varit att utreda och klargöra det europeiska företags roll och ansvar.

Vid projektets början var branschpraxis att ha ett intyg i fabriken's namn, trots att företaget som innehade brandvarnarens varumärke stod som tillverkare i övrig dokumentation.

Boverket har för de svenska tillverkarna påpekat bristerna i dokumentationen. De ekonomiska aktörerna har fått välja mellan att sälja brandvarnarna i fabriken's varumärke eller att skaffa ett intyg (certifikat) i eget namn. De ekonomiska aktörerna har valt att antingen skaffa ett eget intyg att övergå till att vara distributörer för andra europeiska varumärken eller helt sluta tillhandahålla brandvarnare.

Boverket har tillåtit företagen att fortsätta sälja brandvarnare i eget namn trots att intyget är i legotillverkarens namn under den tid det tar att få fram ett intyg i eget namn. Boverket bedömer att åtgärden är proportionerlig med hänsyn till att det fanns ett intyg utfärdat av anmält organ som gäller produkten som saluförs och brandvarnarna var en av de tidigaste produktgrupperna att granskas utifrån byggproduktförordningen. Frågan om definitionen av tillverkaren och dess ansvar är en sak som skiljer sig från byggproduktförordningens föregångare byggproduktdirektivet.

Bruksanvisning

Boverket har kontrollerat att det finns en beskrivning av hur användaren kan testa brandvarnaren och att bruksanvisningen uppfyller kravet på att den ska finnas på svenska.

Prestandadeklaration

Företagens missbedömning av vilket företag som har tillverkaransvaret gör att även flertalet prestandadeklarationer var inkorrekta. Samma fel syns i både prestandadeklarationerna och CE-märkningarna som Boverket mottog i början av projektet. Informationen om tillverkaren ska vara samstämmig i intyget, prestandadeklarationen och CE-märkningen. Felet korrigeras genom att tillverkaren ser till att informationen blir samstämmig. I praktiken har det skett genom att det europeiska företaget skaffar intyg i eget namn och fortsätter att tillhandahålla produkten under eget namn eller varumärke.

Prestandadeklarationen ska vara på svenska om produkterna säljs i Sverige. En vanlig brist var att prestandadeklarationen inte var på svenska. Byggproduktförordningen överlåter åt respektive land att bestämma vilka språk som är tillåtna i landet.²⁰ I Sverige ska den vara på

svenska.²¹ Det har varit en pedagogisk utmaning att förmedla att hela prestandadeklarationen ska vara på svenska, trots att engelska är gångbart inom många andra områden i det svenska näringslivet. Boverket accepterar att företagen även i den svenskspråkiga prestandadeklarationen använder de engelska orden ”pass” och ”fail”.

Prestandadeklarationen ska innehålla namnet på de väsentliga egenskaperna. Underlaget som Boverket fick in visar att det förekom fall där de väsentliga egenskaperna enligt standarden helt eller delvis inte var angivna i prestandadeklarationen. Det kan bero på att företagen i projektets inledande skede utgick från att prestandadeklarationen i stort var utformad på samma sätt som när byggproduktdirektivet gällde.

De ekonomiska aktörerna har fått möjlighet att korrigera dessa brister.

CE-märkningen

Vid ett av företagsbesöken upptäckte Boverket att fyra produkttyper från samma tillverkare hade en CE-märkning som enbart bestod av texten ”CE” och även andra allvarliga brister i dokumentationen. Företaget skickade heller inte in dokumentationen till Boverket efter besöket. Eftersom bristerna var mycket allvarliga belades produkttyperna med försäljningsförbud.

I övriga rådde hög efterlevnad av kraven på att en CE-märkning ska anbringas på produkten, dock med olika grad av korrekthet. De kontrollerade ekonomiska aktörerna hade kunskap om att brandvarnare omfattades av kravet på CE-märkning, men hade delvis bristfälliga kunskaper om vem som ansvarade för detta och vad märkningen skulle innehålla.

Den harmoniserade standarden för brandvarnare är ovanlig i det att prestandan för samtliga väsentliga egenskaper ska bedömmas som antingen pass (klaras) eller fail (klaras inte). Boverket accepterar därför att tillverkaren varken anger prestandan för de väsentliga egenskaperna eller listar de väsentliga egenskaperna i CE-märkningen för brandvarnare. Kravet på prestandadeklarationens innehåll är dock oförändrat.

CE-märkningen ska vara fäst på produkten. Om det inte är möjligt med hänsyn till produktens beskaffenhet kan CE-märkningen anbringas på förpackningen eller på medföljande dokument. I andra marknadskontrollprojekt har det förekommit att tillverkarna argumenterar

²⁰ Artikel 7.4 byggproduktförordningen.

²¹ Boverkets föreskrifter och allmänna råd (2013:7) om språkrav för prestandadeklarationer och vissa andra handlingar om byggprodukter.

för att produktens beskaffenhet är ett hinder för att anbringa CE-märkningen direkt på produkten. I det här projektet har det inte framkommit att tillverkarna har problem med att anbringa CE-märkningen direkt på produkten.

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se